

מאמר ראשון
א מ ל ה

האמונה — שיירת החיים של יהודי

והתשובים ביותר, גם כאשר עולמו חשך בעוד. וברגעים
הפראנזיים ביותר, מברך איש יחודי בכל לב, "ברוך
דיין האמת", ומצויר כי הצור המים פעלו כי כל
דרכיו משפט אל אמונה ואין עול (דברים לב), ומרגיש
כי גם כאשר, "ואציעה שאל — תקד", וגם כי, "אשכנה
באחרית ים — גם שם יד תחני והאחוזי יפיר"
(תהלים קל"ט).

האמונה היא אושר החיים. בעת שתקפ"ה מאיר
ליהודי באור האמונה הזכה והבהורה, אין קץ לאשרה.
בה הוא מרגיש את האושר הגעלה ביותר, וכל
מענוגי עולם לא ישוו לתענוג העילאי חות. ומה
מאד הוא אומלל בעת אשר עננים שחורים יכסו
עליו את אור האמונה, ורגשי בדידות וניתוק מאביו
שבשמים מעיקים על לבו עד זכרונה של גשפ.

האמונה הזכה והטהורה, נותנת ליהודי מבט
מיוחד על כל הבריאה. היא רואה את הבורא יח"ש
מתוכה, מהשמים ושמי השמים, ומן הארץ וכל אשר
עלי, מכולם ירגיש את כח הפועל בנפעל, ואח
שאתה מהי את כולם. וכאור האמונה ישמע את
שירת הבריאה היוצאת מכל נברא.

האמונה מאירה את נשמתו של יהודי. היא
שולחת קרני אור בתורתו תפלתו ועבודתו. וגם בכל
עניני הארציות וחומריותו היא מאירה מכוונת יח.
האמונה פותחת לפניו שרי מתיקות ועריבות,
בשבתות ומועדים, ובקיום המצוות, ולתנוה מויו
השכינה מעין עו"ב.

האמונה הטהורה נותנת ליהודי חזון ותוכן חיים,
ומעורקת לו תחושה עילאית להרגיש את יעודו
המיוחד בהיין, ואת השליחות העליונה שעליו למלא.
שעל כגון דא אהו"ל (כמדב"ר פי ט"ז): אין לך
חביב לפני תקי"ה כשליה הממלא שליחותו. ובכח
עילאי זה מתגבר על כל מכשלי החיים.

ל שר י העם שככה לו

האמונה היא סוד קיומו ושמחה אפו של יהודי.
כאילו לבימה, שבלעדיו אין לשים הי זכות קיום
עלי אדמות, כן היא האמונה ליהודי המאמין. בלתי
האמונה אין לו כל קיום רוחני אפי שעה מועטת.
כי היא מקור חימתו הרוחנית, והיא נשמת התורה
המצוות וכל היתנות.

האמונה, המציינת בצו החיים של יהודי, "שמע
ישאל הי אלקינו הי אחי", הפסוק הזה הוא נשמת
כל היתנות, והיא שיירת חייו של היהודי. את חייו
מתחיל בפסוק זה, בהכנסו בבריתו של א"א משמיים
באזני קריאת קדושה זו, וגם טרם לכן חוזרים כל
לילה ליד מיטתו את שורש אמונתו כי הי אלקינו
הי אחי. כשאך מתחיל לדבר מלמדים אותו פסוק זה
(טובה מ"ב), ואח"כ כל ימיו פותח ומסיים את יומיו
בקריאת שמע, אשרינו שאנו משכימים ומשוכרים
ומתודים שמך בכל יום וקוראים פעמיים באהבה.
ביום הקדוש אחרי הטהרו לפני הי, מסיים את יומו
בקבלת על מלכות שמים בקריאת שמע וכאשר עובר
לעולם תעלות וגומר תפקידו בעולמו, בטום האפס
נשימתו, יסיים בה את שירת חייו בקריאת האמונה
כי הי אחי.

האמונה היא מזהב האהבה עליה שפכו דמם
מליוני יהודים, ותקטירו נשמתם כשפיהם מלא בשירת
היהתם, בהכרות שמע ישראל הי אלקינו הי אחי.
באש קודש זאת עלו על המקור. גם כשינתנה להם
האפשרות לחיות חיים מאושרים בעלמא הדיו, לא
ניתקו עצמם משורש האמונה, ולוא למראית עין.
ומים רבים לא יוכלו לכבות את ניצוץ האמונה
בלב יהודי, אפי זה תשקיע בעמקי שאל.

האמונה היא שיירת החיים בעתים המאשרים,
עת מותקפ על אביו שבשמים מתוך הרגשת, אם
אסק שמים שם אחי, ולמה הוא הי בעתים

וכי מבקש אמונה ואסלה לה, ר"ל אצ"פ שעדיין אין לו השגת האמונה בשלימות או הוא מבקש אמנותה, אסלה לו כבר מעכשיו, וכמו שיבואר להלן.

ב

הרמב"ם בהמשך דבריו (שם ה"ז) כותב וייעת דבר זה מצוה עשה שנאמר אנכי די אלקיך וכי, וכו' כי בריש ספר המצוות ה"ב וז"ל: מצוה ראשונה זאת הציורי בתאמת האלקות, והוא שאמין שיש שם עילה וטבה הוא פועל לכל הנמצאים, והוא אומד אנכי ה"א. הרמב"ם חלק בזה על הבה"ג שלא מנה ענין אמונה בכלל המצוות במנין החרי"ג, והרמב"ן (שם) מבאר שי' הבה"ג, שאין לכלול בהרי"ג מצוות אלא מה שהן מצוותיו או גזירותיו יתי לעשות או לא לעשות, אבל האמונה באלקים היא העיקר והשורש שממנו נולד המצוות ואין להביטו במנין. ביאור דבריו יש לפרש, דלא שיין למנות ענין אמונה במנין המצוות בדומה לשאר המצוות, כי בכל המצוות אם אינו מקיים מצוה אחת אין בה חסרון אלא של מצוה אחת, אבל באמונה הרי כל מצותיך אמונה (החלים קיט). ואם ה"ז איננו מאמין לא קיים את כל החזרה כולתה, והרי הוא כעכו"ם, ולא שייך לחשוב תאמונה כמצוה פריטית. ושי' הרמב"ם צריכה ביאור. ע"ד יש להבין בלשון רבינו שהזכיר ענין אמונה בלשון ייעת, לידע שיש שם מצוי וכי, וידיעת דבר זה מצוה עשה וכי, ויש לדייק מזה כי המצוה היא להשיג את האמונה מתוך ידיעה חקיקתה, ואילו לשנון בספר המצוות הוא: מצוה ראשונה היא הציורי בתאמת האלקות והוא שבאמין שיש שם שם, משמע כי המצוה אינה הידיעה אלא האמונה הפשוטה, וזה כמאמר הכעש"ש חק' וז"ע, שאחרי כל ההשגות המדריגות תני כפתי המאמין באמונה פשוטה (יסת"ע מכתבי קדש). ובידוע שישת צדיקי קדמאי בענין אמונה שלא להיכנס בשום חקיקה בידיעה האלקות, וכמ"ד בתורת אבות על הפסוק וחקר אילות תמצא (אריב יא), האם בחקירות אפשר למצוא רלושיג אלקותו יתי, הרי הוא מציאות שלמעלה מהשגת, ואי אפשר להשיג ע"י חקירות. רק ע"י אמונה שהיא למעלה

ג

הרמב"ם פותח דבריו בספד משנה תורה (הל' יסודי התורה פ"א ה"א): יסוד היסודות ועמוד התכונה לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא וכי. האמונה היא יסוד-היסודות לכל עניני תורה ועבודה ה', וכוונת הקדוש איתא (ח"י"ב כה). ראשית קדמאה לכל פקודין למנדע לי לקוב"ה בכללא, למנדע דאית שלישא עילאה דאית רבון עלמא וברא עלמין כולתה שמיא ואריעא וכל חליהתה, למנדע דאית שליש ודיין על עלמא וכי, ורבותי'ק פירשו תכונב (החלים קיד) זה השער לה' צדיקים יבואו בו, על מדה האמונה, שהיא השער לעבודה ה', וכל מה שצדיק אחד גבוה במדרגתו מהשני והוא מהומה שהאמונה יותר בודדה אצלו (מורה אבות), וצ"ל שאמרו חז"ל (מכות כד). בא חבוקיק והעמידו על אחת שנאמר (חבוקיק ב. ד) צדיק באמונתו יחי. ועל דרך זה פירשו מאמר המנוב (משלי כד) שבע יפול צדיק וקם, הצדיק הוא זה שמוזיק באמונתו, שאפי' אם יפול בכל שבע חזרות, חיות ואמונתו ברורה ושתורה יקום מכל תעפלותה, אבל ברשע כחוב יפול באחת (שם כה), ופילתו היא באחת היינו באמונה ומי יקימה.

רבותי'ק וז"ע אמרו שפי"א אמונה שתורה יכל האדם לישנות מהתנהגה של טבע להתנהגה שלמעלה מדרך הטבע ומרו חס"ק מלכותי' ה' עושה מופתים למעלה מהטבע ע"י השרשת אמונה כלב הבאים לפני, ובהה האמונה הזאת ה' ממשד להם ישועה ולפעמים כשה' מרגיש שעדיין לא תחדיר בתוכם אמונה ברורה ה' חוזר אחם חרבה פעמים אני מאמין וכי עד שהשריש בהם אמונה שלמה. והוא ע"פ מאמר חז"ל (ילקוט תישע תקי"ט) שבוכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים, ובככות אמונה עתידין להגאל. וכלל בהה גם גאלת הפרס מכל עקודין דנפישין בין בנות בין בנר"ן שהיא ע"י אמונה.

ובכלל האמונה אף אם עדיין לא השיג מדרגת האמונה הבהירה, אלא מופש הוא ומבקש אמונה. וכמ"ש מרו חס"ק מסלונים ז"ע במאה"כ (רמ"ה) שוטטו בחוצות ירושלים וראו וכי אם תמצאו איש

ולכן כתב הרמב"ם בדברי ריש הל' יסודי התורה יסוד היסודות לידע שיש שם מצוי וכו', שאינו מדובר כאן באופני קיום המצוה איר הם, אלא קובע ומגדיר מה הוא יסוד היסודות וכו', והיינו שהאמונה תהי' כלי ברורה אצלו ככהי ידעת אבל בספר המצוות, שמפרש אופן קיום המצוה הראשונה שבתורה, חזקיר לשון האמנה ולא ידעת כי המצוה בפועל היא אמונה.

וליישב קושיית הרמב"ן מה שירך למנות במנן תרי"ג את מצות אמונה שרוא עיקר ושורש כל המצוות, ואם התסיר ולא קיים אותה הריקו כאלו אינו יהודי בכלל, י"ל ע"פ מה שביארנו בדברי המכילתא (פי בשלה) כל המאמין ברדפה נאמן כאלו מאמין בה, ולכאורה אינו מובן, מנגיע' אם באמת מאמין בה למה נאמר עליו כ'א ילו מאמין במי שאמר והי' העולם, הרי הוא מאמין באמת, ואם ת"ו אינו מאמין בהי' איר הרי כאלו מאמין. אמנם הביאור למצות אמונה הי' היא היגיעה שאדם מתייגע באמונה, שמבקש אמונה, וזה עיקר קיום המצוה, אבל מה שמאמין בלא יגיעה מכה האמונה השביעית הנטועה בקרבן, בזה אינו מקיים מצות אמונה. ושאחז"ל כל המאמין ברדפה נאמן, פי' כל שמייגע את עצמו באמונה ברדפה נאמן, הרי זה כאלו מייגע עצמו באמונה במי שאמר והי' העולם ובראי מיירי במי שמאמין בה. ועי"ז יש להבין באופן כללי את תוכן המצוה של אמונה הי' בתור אהה מתרי"ג מצוות, שאין תכונה לצוות על עצם האמונה, כי בראי זה המקור והשורש לצוות על עצם האמונה הוא על היגיעה באמונה גם כשהיא מאמין.

ולאור המבואר הרי כשהודי עובר עם עצמו בענין אמונה וחזרו בפיו, "אני מאמין" מקיים בזה מצות אמונה הי' המצוה הראשונה מתרי"ג מצוות. זכ"ש"ש מרן הס"ק מלכותי"ז ז"ע על מאה"ל (שבת ל"א) החלה דינו של אדם נשאת ונתת באמונה פירוש ששואליו אותו לשים שבמ"ל משקיע האדם כל כוחותיו ומרצו להגדיל עסקיו, האם גם במצות אמונה נשאת ונתת להגדיל ולחזק האמונה, כי היגיעה היא עיקר המצוה עד איהא בתורה אבות לפרש תפי (תהלים לו) שכן ארץ ורעה אמונה, היינו ע"ד שמגדלים ומדשנים את המדינה כדי שיתפשטו הפעלי חיים יותר ויותר כפי"כ צריך לפטם את האמונה של

מתשנה ואפילו ספרי הקירה מ'הראשונים כמלאכים כדוגמת מורה נבוכים וכוונת, לא התיר לעיני לאנשים פשוטים, במקומות שכי בענין הקירה באלקות, אם מתשש שמא יבצע את השאלה והתשובה לא תהי' מוכנה להם, אם מטעם שבישעה שמעיינים בשאלה אמונתם פגומה. ובייתור קשה שהרמב"ם בבאור לפי חלק מוכיר בכל הי"ג עיקרים לשון אמונה ותפ"ד נהקן באמירה י"ג עיקרים הלשון אני מאמין באמונה שלמה. ומה כה"ג יש לדייק בלשון הכתוב ('הושע ב) וארשתיר לי באמונה וידעת את הי' שיש כאן ב' הלשונות, אמונה וידעת.

ומה מוכא בספרים שאחרי שנתגלה ספר ותי"ק ושאר ספרים חק', וכ"ש אחרי שנתגלה אור תורת הבעש"ש זי"ע והלמיריו המאירים לארץ ולדדים עלי באור אמונה טהורה ובהירה, שוב אין צורך לכל חקירה, כי הם מהדירים בנשימת בני"א את אור האמונה.

3

והמסתבר מכל זה בשיטת הרמב"ם, כי המצוה היא אמונה פשוטה בלא הקירות, כלשונו כ"ג עיקרים דפי חלק. אך כונת המושג יד יעה שכי רכינו היינו שהאמונה תהי' כ"כ ברורה ובהירה ככהי ידעת שתהי' אמונה בלא פסקוקים וספיקות כאדם היודע בברור. וכן משמעות לשון ה"י וארשתיר לי באמונה וידעת את הי', שהאמונה תהי' עד כדי כהי ידעת וכלשון הכתוב (דברים ד) וידעת היים השבת אל לבב כי הי' הוא האלקים בשמים ממעל וכו', דהיינו שיהי' הדבר הזה בלבד ידיעה ממש. ומהותה של ידיעה כזאת היא ידיעה בתכלית הבהירות כמשמעות מא"כ (ישעי' מ) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. לא נאמר חבינו אלא וראו, דהיינו כהי יראי שכלית כאלו רואה בעיניו ממש, לפי שמנפלאות הבראה רואים את הבורא. ורינו עוד בדרותינו לראות יהודים כאלה שבהי האשנה הי' אצלם ממש כמו שרואים בעיניהם ונתקיים בהם כמ"ש הראב"ד בספר, בעלי הנפש" שער הקדושה: אתה כן אדם שיש לך לכל הדברים האלה וכו', ואת עיניך הפקה וזמרת המונה יוצר השומדת גנדו וכו', ואם הוא געלים מעיני כל הי', אך הוא נמצא בלבבות ונגלה במחשבות וכו'.

שלוש

יסודי תורה / מאמר א

גיתות

מד

בהלכה זו מסקן הראשונים (ש"ת הרשב"א) דהלכה כר"ע האומר בין כך ובין כך נקראו בניו, ואפי' כשאין נותנים מנהג בניו (קידושין ל"ג), ומזן מס"ק מסלונים ז"ע אפר שמצוה לחזור תמיד דהלכה כר"ע בזה. האמונה הזאת גם היא מוסדות היהדות, וכמו שאמר הרה"ק מאברישי וי"ע בעל "בת עין", ומי שאינו מאמין כי הקב"ה שוכן אהם בחור טמא, גם הוא למין יחשב. וכן גם מי שאינו מאמין בבני בכורי ישראל.

האמונה בכורא עולם ית"ש שהוא בורא ומנהיג וכו', מקורה באמונת החדש העולם במעשה בראשית, והאמונה שאהנו העם הנבחר מקורה באמונת יצ"ע, ונכחו יודעי שני יסודות אמונה הללו במצוה אמונה הנללת במאמר אנכי ה' אלקיך אשר הצאתיך מארץ מצרים. דתנה כבר הקשו בזה המפרשים, למה לא כתוב אנכי ה"ה אשר בראתי שמים וארץ. אכן מודמו בזה שני חלקי האמונה אנכי ה' הבורא ומנהיג, ואנכי אלקיך, אני א' שלך ואחת בני בכורי ישראל. והגילוי הזה ה"ה כאשר הצאתיך מאמ"צ. ומי שמאמין רק ביסוד אחד מאלו כי היסודות אמונתו פגומה ח"ו.

ה

הנהגה גדולה ועומק המשמעות הפנימית של אמונת, תאריך לנו תביעו"ש תקדוש וי"ע באור קדוש ונורא, כמובא בהלכות תביעו"ש להלמדיו הקדושים בתו"ל: כי אין בכל התורה כולה ובכל העולם כולו רק אור אין סוף ב"ה המסתתר בהם, וכל המפסיקים, אין עוד מלבדו, את השמים ואת הארץ אני מלא, הם כפשוטם ממש, שאין לך בכל מעשה ובכל דיבור וכל הדבור שאין צפם האלקות מסתתר ומצטמצם בו, ולכן הדראה ומביט בעין שכולו על כל הדברים אשר נבר עיניו מצד פנימיותם החיות, לא יראה רק כה אלקי ממעל שבתוכם המתי, אותם ומחות ומקיימם בכל עת ורגע זכר, צ"ב ותוא כמ"ד (נחמיה ט) ואתה מה"י את כולם. וכרגע שאין בתוכם כה חיות האלקי, וכך אנו חסותלק מנהגו, תיכף ומיד יהיו נתפכים לאין ואפס. ותביעו"ש וי"ע לשיטתו או"ל במה דאיתא עוד משמו בהלכות לתלמידיו ה"ק בענין השגחה פרטית, זסכורא לית כשיטת הראשונים שכחבו דהשגחה פרטית היא על כל הנבראים אפי' כשאינו נוגע לבני

שהתגדל והתחזק ביותר. וזה באור מאה"כ הנ"ל שוטטו בתוצות ירושלים וראו וכו' אם תמצאו איש וכו' מבקש אמונה ואסלח לך, מבקש דייקא, אם רק מייגע עצמו ומבקש אמונה, והו רצון ה' ומקיים בזה המצוה בשלימות. אבל באמונה הנטושה באדם מצד חטביות עדיין אינו מקיים מצוה זו. והוא כפיך שמצינו במצות מילת, דגם כשנולד מהול חייב להטיף למנו דם ברית, וכערלת הנשר כן היא ערלת הלב.

נמצא כי השובר ומחייגע להשיג אמונה, אף אם עדיין לא זכה להשיג בהירות האמונה, מקיים הוא מצוה אמונה וישה רצון ה' במצוה זו. והוא ע"ד מאמר מרן מס"ק מלכותי וי"ע בפ"י הכתוב (דמיה ז) אבדה אמונה ונכרתה מפיהם, מה שאבדה האמונה מלבה היא מפני שנכרתה מפיהם, שאינם מתחייבים ע"ז ואין חוררים בפה ענין האמונה ולהפוך, "האמונה כי אדבר", ע"י שאני מדבר וחורר תאמונה בפי, ע"י אני משיג את האמונה.

ה

ומכלל האמונה במציאות הבורא ית"ש שהוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, כולל גם ענין השגחה פרטית על כל הברואים והמעשים, וכן שהוא ית"ש יודע כל מעשה בני"א וכל מהשבוהותם, וכמו שפירש מרן מקוברין וי"ע במאה"כ (התלים קיג) רם על כל גוים ה' על השמים כבודו. תשי"ה רם ונישא אצל כל הגוים, כי גם הם השונים שבהם מודים בו ית"ש שהוא בורא תבל, אך לפי שעותם אומרים הם כי רק על השמים כבודו זמן לא, אבל האמת מי כה אלקינו המגברתי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ, השגחתו הפרטית היא בעינינו הארציים כמו בעינינו שמיימים, ואף שמגברתי לשבת מ"ה משפיל עצמו לראות ולהשיג על כל המפעל, ולית אתר פניו מניו, וזאת כחשבה כאורה.

ועוד מוסדי האמונה לראמין כי אתה בחרתנו מכל העמים אתה אתנו ורצית בנו והומתנו מכל תלונות, וכי יחודי הוא בן המלך, כמו שאמר תקיפה בעוד היות עם בני ישראל בארמ"צ משוקעים במ"ש שערי טומאה (שמות ד) כה אמר ה' בני בכורי ישראל. ואף שבכל מקום ר"ע זר"י הלכה כר"י, הרי

מעניקה לאדם את התגובה כי הקב"ה אתו בכל העולם והמצבים עד שנעשה דבוק בו ית"ש בכל מציאותו.

ו.

לאור הדברים האלה מתקבלת משמעות מיוחדת בפסוק שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. השי"ת הוא אחד המיוחד המציא כל המציאות באחדות מהותית בכל המצא, בשמים ממעל, בכל ה' רקיעים, ואשר בארץ מתחת, אין עוד חוץ ממציאותו. רק הוא ית' מאחד חכל, המתי' ומחות חכל, ושום כח נפרד אין עוד מלבדו. גם הבריאה כולה אתאחדת ברוח דאחד, המצילים ונבראים היצורים ועד הנעשים, המדבר חתי' הצומח ועד החדום. בכל הבריאה כולה יש אחדות מהותית. השמים ושמי השמים תארי' וכל אשר עלי', ימים וכל ההמות, החיות שבהם אחת היא חיות הבורא ית"ש, שאחת מחי' את כולם משל למה"ד לאדם אשר נחלקים הימנו רמ"ח אברים ושי"ח גזירים, או יד עם המש' אצבעותיה, שאם נסתכל על כל אצבע נפרד ובמבט שחתי נראה לפניה כרי"כ אצבעות נפרדים, אבל במבט כולל ושכלי יש כאן שלימות אחת אשר ממנה נובעים ויוצאים החלקים למיניהם. כן הוא אצל יחודי המאין באחדותו ית', שרואה בכל הבריאה רק את הבורא ית"ש המחי' את כולם, וכל הבריאה כולה היא אחדות אחת. ואפי' מקור הקליפות והספי'א, כל חיותם ויצירתם היא מכה ויצוי' א' ממעל שיש בחוכם, וכמו דאחא בספר חומרי דבורה מהר"ק ז"ל (פרק א') בה"ל: חתי' המצא שמעולם לא חטא אדם נגדו שלא יתי' הוא באותו חריצ' כמש' שפע קיצו' והנועת אבריו. ועם חיות שהאדם חוטא בכח החוץ לא מנוע ממנו כלל, אלא סובל הקב"ה עליון כוח לחיות משפיע בו כח הנועת אבריו. ע"כ.

כאשר יחודי חודר בהילוך מחשבה כוח, הרי הוא כולו בטל ומבוטל אליו ית' שאין עוד מלבדו, ומרגיש את עצמו אין ואפי' המוחלט. והוא כבוג בלבד בחור מערכת הבריאה כולה, שתכל' ברא לכבודו. כל ישרת נפרדת היא אצלו בחי' עבודה ורת' כמו שאמר מרן חס"ק מסלונים זי"ע עמ"ס (שח"ש ז') אם יתו איש את כל חוץ ביות באחבה בין יתו לו,

אדם ואפילו על צומחים ודוממים, אין לו דבר שלא משגחתים עליו מלמעלה בכל הפרטים. ודעיקר אמת חתי' חזורים בשמו י"ל בלשון "אשכנזי גיש זר גיש קיין ריך פון ארט און השגחה פרטית". וב"פרי הארץ" (פרשת בא) איתא בה"ל: אין אדם שוק אצבעו ואין שום עשב גבש ונעקר ואין שום אבן נרוק כי אם בומן ובמקום חרואי לו כמאמ' (קהלה יא), מקום שיפול העץ שם יהא, ואין שום הנועה גדולה וקטנה מן הצמחים היראשון עד שפל המדרגות שבארץ וזוהו חכל לארץ חכל מאהו ית' כפי חכמתו בשמו ולכבודו, לגלות אלקותו החכמתו ומדתו ית' חנון ורחום, ע"ל. וכל זה לשיטתו, כי מאחר שאין דבר בכל הצומחים והדוממים כמו בכל היצורים הנבראים והמצילים שאין בהם כח החיות אלקי ממעל, בחי' ואחת מחי' את כולם ממש, ובלעדי' אין בהם מציאות קיום כלל, לכן השגחתו ית"ש היא המדידת על כל חלקי החיות והכח של כל מוציאו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, והיות שהוא ממלא כל עלמיו וסובב כל עלמיו וחור' חור' כל עלמיו ע"כ לא הפסוק השגחתו הפרטית אפי' לרגע מהכל.

ולפי' אין ענין האמונה רק להאמין כי יש כח עליון הבורא המנוהג את כל העולם, והוא נפרד וגבול מן הבריאת אלא הוא ית"ש בחור חכל ומעל הכל ומחתה לחכל, ואין עוד מלבדו, אין שום דבר שיחיי' לו כח חוץ מכותו ית' המהות ומחי' אותו. ולפי' כשיחודי מביט על כל הבריאה, לא זו בלבד שמאמין במציאות הבורא ית' אשר ברא כל אלה, אלא הוא צופה ומביט בכח עליון המופיע בנפעל, המתי' ומחות אותו ברציפות, עד שכל הבריאה בטלה ומבוטלת לגבי כח העליון המחי' ומחותו אחת.

כאשר הואם מסתור עצמו, מרגיש בכל מהותו את אלקותו ית' בכל, וגם בעידן עקמא, כשהיא בבחי' ואמונתו בלילה, לא רק שמאמין שתכל' מתברוא ית', אלא מרגיש כי עמו אנכי בצרת, השי"ת עמו זמרגיש אתו בצרותו, וכמ"ד (שמות ג, ז) כי ידעתני את מכאובי, כי תוציאו חקי' סופל יחד עמו. יחודי כוח שמאונתו שחורה וברורה, כל חוכן חיוני יש לום משמעות אחת. הוא רואה את אלקותו ית"ש בכל הבריאה, ושומע את קול' ה' בוקע מכל המאורעות המתרחשים עמו ובישראל. ועד שמתקיים בו כמאמר דרקים שתאונתו היא דביקות, כי תאונתו תפנית